

מדינת ישראל
משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה
מינהל מחקר וכלכלה

X9299

נושרים מהכשרות מקצועיות במסלול מבוגרים יום 2007

אלון פורת

על המחבר

אלון פורת, חוקר במינהל מחקר וכלכלה, מרכז מחקרים בתחום הכשרה מקצועית

רקע ומטרות המחקר

דו"ח זה עוסק בניתוח ראשון של אוכלוסיית הרשומים ללימודים במסגרת הכשרת מבוגרים במסלול יום שנשרו מהלימודים ולא סיימו את הקורס שאליו נרשמו.

אוכלוסיית הנושרים כוללת תלמידים שהיו רשומים לקורסים השונים במהלך שנת 2007, אך מסיבה כלשהי לא התחילו את הלימודים או שעזבו את הקורס לאחר שהחל.

בדו"ח נעשתה הבחנה בין שתי קבוצות אלו של נושרים, שעזבו את הלימודים לאחר שהחלו ללמוד לעומת אלו שכלל לא התחילו ללמוד.

את אוכלוסייה זו בדקנו כאמור לראשונה במסגרת סקר שנערך כחלק ממערך סקרי מעקב בוגרים לבדיקת מצבם התעסוקתי כשנה עד שנה וחצי מסיום הכשרתם, שנמשכה בין שישה לשמונה חודשים במוצע.

רובם המוחלט של הראיונות נערכו בחודשים יוני-אוקטובר 2008 והמדגם כלל כ-300 מרואיינים מתוך האוכלוסייה שהוגדרה במערכת הסאפייאנס כעוזבים¹ במהלך 2007.

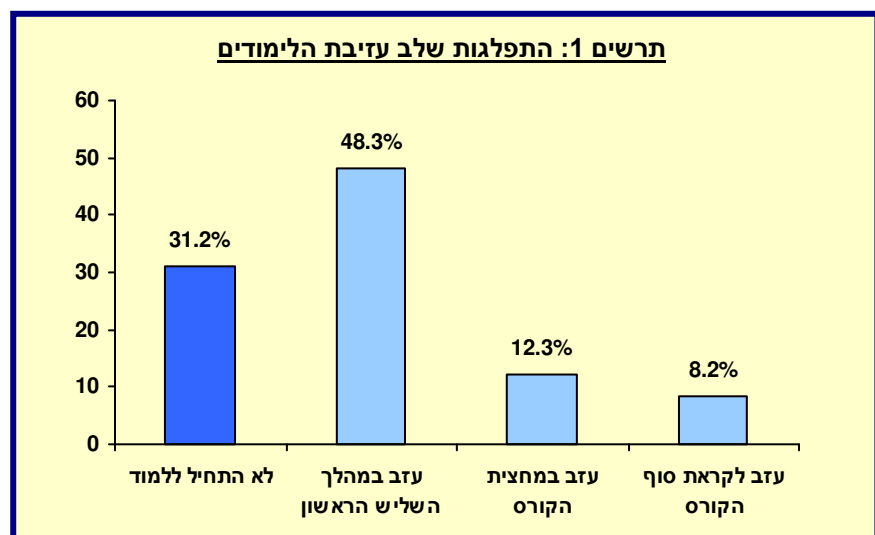
אוכלוסיית העוזבים ממנה נבנה המדגם כוללת כ-1,100 נרשמים שלא סיימו את מסלול ההכשרה ומהווים כ-24% מכלל הרשומים ללימודים במהלך 2007 במסלול זה (כ-16% עזבו את הקורס לאחר תחילת הלימודים וכ-8% כלל לא התחילו ללמוד).

ביצוע הראיונות בקרב אוכלוסיית הנושרים מהלימודים נועד בעיקרו למטרות הבאות:

1. קבוצת השוואה מול בוגרים שסיימו את לימודיהם - דיוקן, רקע קודם ומצב תעסוקתי
2. תיאור הסיבות שהביאו לעזיבת הלימודים או אי התחלתם.

הדו"ח המוצג נועד לתת תמונת מצב כללית בלבד על אוכלוסיית הנושרים אל מול בוגרי ההכשרות ב-2007 ולא ניתן להפיק ממנו מידע לפי אוכלוסיות ספציפיות או לפי מקצועות הלימוד וזאת לנוכח גודל המדגם הקטן שניתן היה לביצוע מקרב אוכלוסייה זו².

התפלגות אוכלוסיית המדגם עפ"י השלב שבו הופסקו הלימודים מוצגת בתרשים 1

¹ העוזבים כפי שמוגדרים במערכת כוללים את אלו שעזבו את הקורס לאחר תחילת הלימודים אך גם את אלו שנרשמו וכלל לא החלו ללמוד (כשליש מקרב כלל העוזבים).

לנוכח שיעורם הגבוה של הרשומים שכלל לא החלו ללמוד, יש לשקול אפשרות למציאת פתרון מחשובי על מנת לסמנם במערכת בסימון נפרד מאלו שעזבו את הלימודים לאחר שהחלו ללמוד וזאת על מנת שניתן יהיה לקבל נתונים מדויקים יותר על אחוזי נשירה בפועל מלימודים במקצועות השונים.

² במהלך 2008 בוצע סקר נוסף בקרב אוכלוסיית העוזבים בשנים 2002-2004 שכלל כ-1,200 מרואיינים. מניתוח הממצאים והסקירה שתופק בחודשים הקרובים ניתן יהיה לקבל אומדן טוב יותר למקצועות הלימוד השונים ולאוכלוסיות השונות מקרב העוזבים.

עיקרי הממצאים

- כ 90% מהעוזבים את הלימודים לאחר שהחלו ללמוד עזבו ביוזמתם את הלימודים מהסיבות הבאות: סיבה אישית כגון מחלה או בעיה משפחתית - 28%, אילוץ כלכלי - 22%, לא היו מרוצים מתחום הלימוד - 16%, מצאו עבודה - 11%, מרחק רב ממוסד הלימודים - 8%, קושי עם חומר הלימוד - 8%, לא היו מרוצים מרמת ההוראה - 7%.
- 10% מהעוזבים לאחר שהחלו ללמוד - לימודיהם הופסקו ביוזמת מוסד הלימודים או האגף להכשרה מסיבות הנובעות בעיקרן מאי מילוי אחר דרישות הקורס או החסרת ימי לימוד רבים.
- כ 82% מאלו שכלל לא התחילו בלימודיהם עזבו ביוזמתם, עפ"י הדירוג הבא: סיבה אישית כגון מחלה או בעיה משפחתית - 36%, מצאו עבודה - 18%, מרחק רב ממוסד הלימודים - 17%, רצו ללמוד קורס אחר - 12%, אילוץ כלכלי - 12%, קיבלו המלצות שלא ללמוד את המקצוע - 5%.
- יתר העוזבים שכלל לא התחילו בלימודיהם (כ 18%) ציינו שאי תחילת לימודיהם נובעת מסיבות שמקורן במוסד הלימוד או האגף להכשרה וכוללות בין היתר סיבות אישיות שהתלמיד לא ציין, קורס שלא נפתח או הודעה על אי קבלה ללימודים.
- כ 60% מקרב הנושרים מהלימודים לאחר תחילת הקורס היו מועסקים ביום הסקר (כשנה עד שנה וחצי לאחר הנשירה) ואילו בקרב אלו שכלל לא התחילו בלימודיהם, שיעור המועסקים ביום הסקר הוא כ 41%. שיעורים אלו נמוכים בהשוואה לבוגרי ההכשרות שסיימו את לימודיהם באותה תקופה ובפרק זמן של שנה עד שנה וחצי מסיום לימודיהם, כ 73% מהם היו מועסקים בעבודה כלשהי (כ 44% במקצוע שלמדו בהכשרה והיתר במקצוע אחר).
- שכרם של הנושרים מלימודים שמועסקים הוא כ 4,016 ש' בממוצע למשרה מלאה, נמוך בכ 30% בהשוואה לשכר הבוגרים שסיימו את לימודיהם וגם עבדו במקצוע הנלמד, (שכרם נאמד בכ 5,240 ש' לחודש) ונמוך בכ 10% משכר בוגרי ההכשרות שסיימו לימודיהם אך עבדו במקצוע אחר מהנלמד (שכרם נאמד בכ 4,460 ש' לחודש).
- 73% מקרב הנושרים שעזבו לאחר שהחלו ללמוד זומנו לוועדת קבלה לראיון בעל פה לפני רישומם לקורס וזאת בהשוואה ל 87% מקרב בוגרי ההכשרות באותה שנה. בנוסף רק 63% מקרב הנושרים מהלימודים לאחר תחילת הקורס נבחנו בבחינות בכתב לפני רישומם לקורס בהשוואה ל 85% מקרב בוגרי ההכשרות.
- מבדיקת הרקע התעסוקתי לפני הרישום לקורס עולה כי שיעורם של עוזבי הקורסים שקיבלו הבטחת הכנסה לפני רישומם לקורס גבוה משיעור מקבלי הבטחת הכנסה לפני הרישום לקורס, שסיימו בהצלחה את לימודיהם (כ 28% לעומת כ 18% בהתאמה).

אפיון הנושרים מלימודים בהשוואה לבוגרים

מנתוני מערכת הסאפייאנס עולה כי שיעור הנושרים מקרב הרשומים ללימודים במהלך 2007 הוא כ 24% והם נחלקים עפ"י ממצאי הסקר ל 16% שעזבו לאחר תחילת הלימודים ו- 8% שכלל לא התחילו ללמוד. מנתוני הסקר עולה כי שיעור העוזבים **לאחר תחילת הלימודים** הוא גבוה יותר בקרב גברים (19.3%) לעומת הנשים (12.7%), במגזר הערבי (23.7%) לעומת מגזר יהודי (14.2%), במגזר החרדי והדתי (24.3%) לעומת מגזר חילוני (14.3) ובקרב חסרי תעודת בגרות (27.6%) לעומת הזכאים לבגרות מלאה (13.0%).

מהשוואה שנעשתה בין דיוקן העוזבים לאחר תחילת הלימודים לבין אלו שכלל לא החלו ללמוד, לא נמצא שוני מהותי באפיונם של שתי האוכלוסיות למעט שיעור גבוה של המגזר הערבי בקרב אלו שכלל לא התחילו ללמוד (למעלה מ 50%) וזאת בהשוואה למשקלם בקרב הנושרים מלימודים לאחר תחילת הקורס (כ 33%).

בלוח 1 מוצג דיוקן הנושרים מהלימודים במהלך 2007 (אלו שעזבו לאחר שהחלו ללמוד וכן דיוקן אלו שכלל לא התחילו ללמוד) בהשוואה לבוגרים שסיימו את לימודיהם בשנה זו. מהתמקדות בהשוואה המוצגת בין הנושרים מהלימודים לאחר תחילת הקורס לבין בוגרים ניתן ללמוד כי משקלן של הנשים בוגרות הקורסים גבוה ממשקלן בקרב העוזבות (כ 32% לעומת 22% בהתאמה).

כ - 33% מכלל העוזבים את הלימודים, לאחר תחילתו של הקורס הם מקרב המגזר הערבי ורק 22% מהמגזר הם בוגרים שסיימו קורסים.

משקלם של אלו שהגדירו עצמם כחרדים או דתיים גבוה יותר בקרב הנושרים בהשוואה לבוגרי הקורסים (כ 33% לעומת כ 20% בהתאמה).

משקלם של האקדמאים בקרב אוכלוסיית הבוגרים גבוה ביותר מפי 2 ממשקלם באוכלוסיית הנושרים (כ 13% לעומת כ 6%).

פער משמעותי נמצא גם בקרב הזכאים לתעודת בגרות מלאה, שמשקלם בקרב בוגרי הקורסים הוא כ 50% לעומת משקלם בקרב הנושרים מהלימודים אחרי תחילת הקורס שנאמד בכ 35%.

לוח 1: דיוקן הנושרים מלימודים בהשוואה לבוגרים בשנת 2007

בוגרים	נושרים מלימודים		% בטור
בוגרים שסיימו לימודיהם	עזבו במהלך הלימודים ⁴	לא התחילו ללמוד ³	
100%	100%	100%	מגדר
67.6	77.7	72.0	גבר
32.4	22.3	28.0	אישה
100%	100%	100%	מצב משפחתי
36.5	44.2	47.3	נשוי
57.8	48.2	44.1	רווק
5.7	7.6	8.6	גרוש, פרוד, אלמן
20.4	22.8	23.7	<u>הורות לילד עד גיל 5</u>
100%	100%	100%	גיל
53.7	48.5	45.6	עד 29
25.7	36.1	31.3	30-39
13.6	12.8	17.5	40-49
7.0	2.6	5.6	50 ומעלה
100%	100%	100%	לאום
77.8	67.0	47.3	יהודים
22.2	33.0	52.7	ערבים
75.5	79.8	86.4	יהודים ותיקים
24.5	20.2	13.6	יהודים עולים משנות ה 90
100%	100%	100%	דת (בקרב יהודים)
4.2	12.7	16.6	חרדי
16.2	20.3	18.0	דתי
24.7	22.8	23.6	מסורתי
54.9	44.2	41.8	חילוני
100%	100%	100%	השכלה
9.5	16.2	19.3	יסודי / חטיבת ביניים
69.8	70.2	67.9	תעודת גמר או בגרות
7.6	7.4	5.3	תעודה על תיכונית
13.1	6.2	7.5	תואר אקדמי
100%	100%	100%	זכאות לבגרות
23.6	43.1	46.8	ללא בגרות
26.6	21.3	18.4	בגרות חלקית
49.8	35.6	34.8	בגרות מלאה

³ רשומים במערכת הסאפיינס כעוזבים אולם לא התחילו כלל בלימודיהם ומהווים כשליש מכלל מדגם הנושרים. נתוני אוכלוסייה זו הם אינדיקציה בלבד לנוכח גודל מדגם קטן יחסית (N=93)

⁴ עזבו את הלימודים לאחר תחילת הקורס במהלך השליש הראשון (מרביתם) או במחצית הקורס או לקראת סיומו.

רקע תעסוקתי בשלוש השנים שלפני הרישום לקורס

לא נמצאו הבדלים מהותיים ברקע התעסוקתי הקודם של אוכלוסיית הנושאים לאחר תחילת הלימודים בהשוואה לאלו שנרשמו וכלל לא התחילו ללמוד.

מבדיקת הרקע התעסוקתי בשלוש השנים האחרונות לפני הרישום לקורס עולה כי 36% מקרב הנושאים מלימודים לאחר תחילתם, כלל לא עבדו במהלך שנים אלו ומקרב אלו שכן עבדו, מרביתם ציינו כי עבדו במהלך כל שלוש השנים שלפני הרישום לקורס ובממוצע עבדו כ 2.5 שנים.

48% מהנושאים (לאחר שהחלו ללמוד) עבדו בשלוש השנים שלפני הרישום לקורס במקום עבודה אחד, 21% בשני מקומות, 17% החליפו שלושה מקומות עבודה ו 14% דיווחו כי עבדו ב 4 מקומות עבודה או יותר. מהלך שלוש השנים שלפני רישומם לקורס.

60% מקרב עוזבי הלימודים, שעבדו לפני הקורס, ציינו שעזבו ביוזמתם את מקום העבודה האחרון לפני רישומם לקורס בעיקר מסיבות אישיות וחלקם אף ציינו כי עזבו את עבודתם כיוון שרצו ללמוד את המקצוע במסגרת הקורס.

השכר הממוצע החודשי למשרה מלאה שהשתכרו בשלוש השנים שלפני הרישום לקורס נאמד ב 4,740 ש"ח⁵ כ 28% מקרב אוכלוסיית הנושאים מלימודים לאחר תחילת הקורס קיבלו הבטחת הכנסה בתקופה שלפני רישומם לקורס, 17% קיבלו דמי אבטלה ו 55% הנותרים טענו שלא קיבלו שום תמיכה ממשלתית בשלוש השנים שלפני הרישום לקורס. (אלו גם עבדו ברובם במשרה מלאה בכל השנים הללו)

בהשוואה לאוכלוסיית בוגרי הקורסים עולה כי במרבית הפרמטרים, אין הבדלים מהותיים ברקע התעסוקתי הקודם בשלוש השנים שלפני הרישום לקורס בכל הנוגע לשיעור המועסקים ומשך זמן התעסוקה בשנים אלו ואף בשכר ובמספר מקומות העבודה שהוחלפו במהלך שנים אלו. עם זאת בקרב אוכלוסיית הבוגרים נמצאו שיעורים גבוהים יותר של אלו שציינו כי עזבו את מקום העבודה שלפני הקורס ביוזמתם - כ 72% מהם לעומת כ 60% מקרב הנושאים מלימודים. (יש לציין שגם בקרב הבוגרים, הנסיבות שהביאו לעזיבת מקום העבודה הן לרוב סיבות אישיות והרצון ללמוד מקצוע במסגרת הקורס).

הבדלים נוספים בין האוכלוסיות נמצאו בחלוקת תשלומי ההעברה שהתקבלו לפני הרישום לקורס. שיעורם של מקבלי הבטחת הכנסה מקרב אוכלוסיית עוזבי הקורסים וכן בקרב אלו שכלל לא התחילו ללמוד גבוה משיעורם בקרב אוכלוסיית הבוגרים ואילו שיעור מקבלי דמי אבטלה בקרב הבוגרים, לפני הרישום לקורס, היה גבוה מזה של הנושאים לאחר שהחלו ללמוד ומאלו שכלל לא התחילו ללמוד כפי שניתן ללמוד מלוח 2.

לוח 2: תמיכות ממשלתיות שקיבלו נרשמים לקורסים ב 2007 (לפני הרישום לקורס)

בוגרים	נושאים מלימודים		
	עזבו במהלך הלימודים	לא התחילו כלל ללמוד	
18.1	28.4	36.6	קיבלו הבטחת הכנסה
27.6	16.7	17.2	קיבלו דמי אבטלה
54.3	54.9	46.2	לא קיבלו כלל תמיכה כספית
100%	100%	100%	סה"כ

⁵ יש להתייחס לנתון זה כאינדיקציה בלבד, לנוכח מספר יחסית קטן של מצייני שכר (N=60)

מצב תעסוקתי ושכר

מצבם התעסוקתי של הנושאים מלימודים (לאחר תחילת הקורס) כשנה עד שנה וחצי לאחר העזיבה מתפלג באופן הבא: 60.4% עובדים, 24.9% מובטלים שמחפשים עבודה ו 14.7% מחוץ לכוח העבודה.

יש לציין כי 10% ציינו כי הם עובדים במקצוע הדומה או קרוב לקורס שאותו עזבו והם כוללים בעיקר את העובדים במקצועות ההארכה וחשמל ואלקטרוניקה שבהם עבדו גם במהלך השלוש שנים שלפני הרישום לקורס ונראה כי רישומם בקורס נועד בעיקרו לשדרוג מעמדם המקצועי בשוק.

מתרשים 2 ניתן ללמוד כי שיעור המועסקים הנמוך ביותר הוא בקרב אלו שכלל לא התחילו ללמוד (כ 41%) ואילו בקרב בוגרי הכשרות שסיימו את לימודיהם, שיעור המועסקים נאמד בכ 73% (בתוכם 44% שעבדו גם במקצוע הנלמד בקורס).

מניתוח עפ"י אפיון סוציודמוגרפי של הנושאים מלימודים לאחר שהחלו ללמוד עולה כי בקרב גברים נמצאו שיעורי תעסוקה גבוהים יותר בהשוואה לנשים (64.0% לעומת 44.1% בהתאמה) וכן שיעורם מקרב אלו שלא בכוח העבודה היה נמוך יותר לעומת הנשים (12.2% לעומת 26.6% בהתאמה) במגזר הערבי נמצאו שיעורי תעסוקה נמוכים - 42.4% לעומת 66.7% במגזר היהודי.

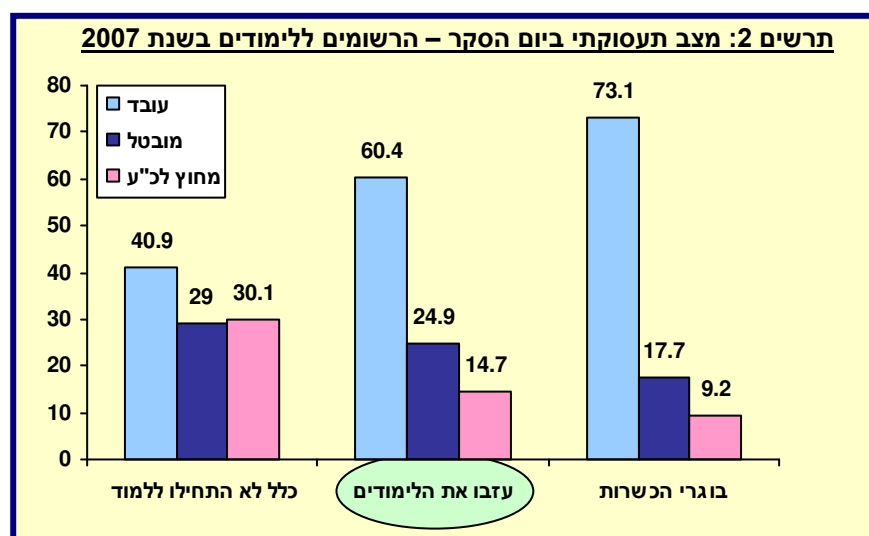
בקרב חילונים נמצאו שיעורי תעסוקה של כ 70% וזאת לעומת שיעורי תעסוקה של כ 50% בקרב חרדים, דתיים ומסורתיים.

כ 64% מקרב בעלי תעודת בגרות מלאה שעזבו את הלימודים עבדו בעת הראיון וזאת בהשוואה ל כ 42% מקרב חסרי תעודת בגרות.

כ 73% מקרב עולים משנות ה 90 ואילך שעזבו את הלימודים עבדו בעת הראיון לעומת כ 55% בקרב הותיקים.

שכרם הממוצע של הנושאים מלימודים, שעבדו בעת הראיון נאמד ב 4,016 ש" לחדש למשרה מלאה. שכרם של הגברים גבוה משכר הנשים (4,110 ש" לעומת 3,630 ש") והשכר במגזר היהודי גבוה מהמגזר הערבי (4,200 ש" לעומת 3,620 ש")⁶

שכרם של הנושאים מלימודים נמוך בכ 30% בממוצע בהשוואה לשכר הבוגרים שסיימו את לימודיהם וגם עבדו במקצוע הנלמד, (שכרם נאמד בכ 5,240 ש" לחדש) ונמוך בכ 10% משכר בוגרי ההכשרות שסיימו לימודיהם אך עבדו במקצוע אחר מהנלמד (שכרם נאמד בכ 4,460 ש" לחדש)

⁶ יש להתייחס לנתוני השכר כאינדיקציה בלבד, לנוכח מספר יחסית קטן של מצייני שכר בקרב האוכלוסיות השונות.

השוואה בין עבודה נוכחית לעבודה אחרונה לפני הקורס

המרואיינים שעבדו ביום הראיון ואף ציינו כי עבדו במהלך השלוש שנים לפני רישומם לקורס נשאלו מספר שאלות המתייחסות להשוואה בין עבודתם הנוכחית לעומת עבודתם הקודמת. מהנתונים עולה כי בקרב עוזבי הקורסים, המשתנים בהם חל השיפור הגבוה ביותר בהשוואה לעבודה הקודמת הם: יחס הממונה ועניין בעבודה - כ 42% מקרב העובדים ציינו שיפור ואילו בכל הנוגע לסיכויי הקידום בעבודה, רק כ 33% ציינו כי סיכויי הקידום בעבודתם הנוכחית הם גבוהים יותר. בוגרי הכשרות מקצועיות, שסיימו את לימודיהם ועבדו בעת הראיון ציינו בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה לעוזבי הקורסים, כי חל שיפור בעבודתם הנוכחית בהשוואה לעבודה הקודמת. בקרב הבוגרים שגם עבדו במקצוע הנלמד בקורס, שיעור מצייני השיפור הוא אף גבוה יותר בהשוואה לאלו שעבדו במקצוע אחר מזה שנלמד, כפי שמוצג בלוח 3.

לוח 3: העובדים ביום הסקר - אחוז המציינים כי חל שיפור בהשוואה לעבודתם הקודמת

פרמטרים להשוואה מול עבודה קודמת*	נושרים - עזבו במהלך הלימודים	בוגרים שסיימו לימודים ועובדים במקצוע אחר	בוגרים שסיימו לימודים ועובדים במקצוע הנלמד
יחס הממונה בעבודה הנוכחית טוב יותר	42.7	56.5	55.6
העבודה הנוכחית מעניינת יותר	41.6	46.6	72.8
השכר בעבודה הנוכחית גבוה יותר	37.0	48.7	52.3
הביטחון התעסוקתי בעבודה הנוכחית גבוה יותר	35.9	47.7	51.2
התנאים הפיזיים בעבודה הנוכחית טובים יותר	35.9	50.1	51.2
סיכויי הקידום בעבודה הנוכחית גבוהים יותר	33.4	47.2	55.6

* בקרב אלו שעבדו פרק זמן כלשהו במהלך שלוש השנים שלפני הרישום לקורס

** לא ניתן להציג את הנושרים שכלל לא החלו ללמוד לנוכח מספר תצפיות קטן